

LA GÉOPOLITIQUE DES PREMIÈRES MISSIONS DE L'UNION EUROPÉENNE EN AFRIQUE

BENKES MIHÁLY

Az euroafrikai kapcsolatokat az európai gyarmatosítás évszázadok óta megterheli. A dekolonizáció folyamatában és a posztkoloniális periódusban Afrika népei, államai nem tudták elérni a modern korszakban elvárható fejlettségi viszonyokat. Afrika népességét több-kevesebb mértékben halmozott elmaradottság, képlékeny állami-ság, rosszul kormányzottság sújtja az ún. függetlenségi korszak eddig eltelt évtizedeiben. Állandósultak az etnikai és „polgárháborús”, valamint az Afrika-közi konfliktusok. A „fekete kontinens” a fennálló és változó világrendben alig, vagy egyáltalán nem találja a helyét. Ez a megállapítás ideig-óráig ígéretesnek ítélt lokális vagy országos szintű konszolidációs esetekre nézve is igaz.

Türke András István újabb kötetét a L'Harmattan párizsi kiadó nem véletlenül jelentette meg „Questions contemporaines” című sorozatában, közvetlenül a szerzőtől közölt korábbi munkája után. (Lásd a 2012-ben kiadott *La politique européenne de réalité et de défense* c. kötetet.) A jelen kötetben az Európai Unió biztonsági és védelmi politikájának az afrikai válsággócok és fegyveres konfliktusok terén vállalt missziós gyakorlatát tekinti át a szerző. Munkahipotézisének legfőbb kérdése, hogy a változó világviszonyok folyamatában az EU képpé válhat-e arra, hogy a domináló nemzetközi szereplők körébe lépjen. Ennek a megközelítésnek jegyében tárgyalja és magyarázza az EU Afrikában vállalt gazdasági, politikai-katonai, diplomáciai és kulturális tevékenységét. Az EU misszióinak bemutatása és kritikai mérlegelése, a „fekete kontinensen” szakadatlanul zajló konfliktusok komplexitásának megértése a szerző meggyőződése szerint segíti a 21. századi átalakuló – egyelőre instabil – nemzetközi rendszerben elérendő, geopolitikai megfontolásokból szükségszerűen domináns szerepvállalás megújítását.

A kötet első fejezetében a szerző azt a problematikát dolgozza fel, amely a neokolonializmus avagy új Afrika-politika dilemmájára vonatkozik. Demográfiai és migrációs utalásokkal jelzi, hogy az Unió egésze számára létfontosságú egy új és kooperatív Afrika-politika bevezetése. A folytatásban primer források felsorakoztatásával bizonyítja a kooperáció alapjait képező afrikai kontinens geopolitikájának koncepcionális átalakulását. Az *ACP, Yaundé, Lomé konvenciók* összehasonlító ismertetése után részletes elemzést ad a *cotonou-i megállapodásban* (2000. június 23.) megvalósuló paradigmaváltásról, illetve annak 2005-ös és 2010. évi módosításairól. Kifejti, hogy az új megállapodás alapvető szakítást jelentett a korábbi segélye-

zési, fejlesztési gyakorlathoz képest. A 2000. évi szerződés módosításai a regionális programok fokozott előtérbe állítására és politikai téren a biztonság növelésére irányultak. A cotonou-i realista stratégia célkitűzése az Unió és a regionális integrációk közötti szabadkereskedelmi viszonyok bevezetése volt, és ezen túlmenően a politikai dimenzióban is gyökeres váltást jelentett, a kizárólagos „kormányközi dialógust” felváltva a nem állami, civil szereplők bevonásával. Az együttműködésben a fejlesztés és biztonság tárgykörébe tartozó aktivitások következetes összehangolásának követelményét állították előtérbe (11–28. o.). A fejezet további részeiben az afrikai kapcsolatokban jelentős szerepet játszó nemzetközi szervezetek és államok törekvéseit ismerteti a szerző (ENSZ, EBESZ, Franciaország, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Oroszország, Kínai Népköztársaság) részletes leírást nyújt a „közös védelmi és biztonsági afrikai politikára” irányuló béketeremtő és fenntartó operatív műveletekről. (28–52. o.)

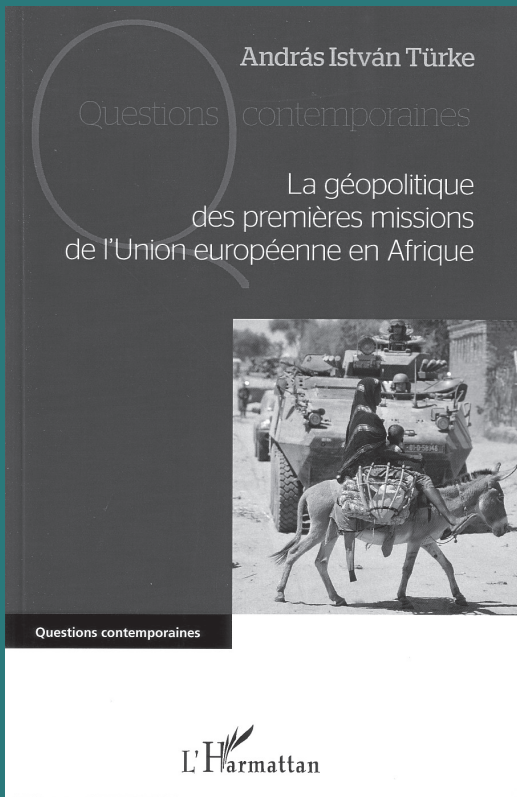
A kötet második fejezetét a Kongói Demokratikus Köztársaságban és környezetében végrehajtott katonai műveleteknek szentelte a szerző, kezdve az első önálló EU-missziótól (2003, ARTEMIS hadművelet) az EUFOR RD Congo és más missziós aktivitásokig (EUPOL, MONUC, EUSEC). E tüzetes leírásból hiteles képet alkothatunk a szakadatlan kongói válság elmúlt évtizedéről, annak biztonságpolitikai kockázatairól.

Újabb fejezetben vizsgálja a szerző az EU *darfúri válságban* vállalt szerepét. Az eseménytörténet magvas összefoglalásával alapozza meg az AMIS I, II, II-E és III 2004–2007 közötti civil-katonai támogatásig terjedő intervenciók legitimitását, bizonyítva, hogy az afrikai válságövezetekben nem elegendő az *Afrikai Unió*-nak adott „financiális infúzió”. A higgadt leíró stílust a kérdések özöne teszi mozgalmassá, érdekfeszítővé, e kérdésekben fogalmazódnak meg az európai oldalon felmerülő kételyek, kritikák üzenetei is. (107–159. o.)

Külön fejezet tárgya a *bissau-guineai biztonsági szektor* reformjának problematikája (159–180. o.). A 2005–2007 közötti uniós segélyező, logisztikai, fejlesztő aktivitás az 1982-ben kibontakozó és eszkalálódó bissau-guineai válságperiódus befejező szakasza, melynek visszatérő kérdése, hogyan adaptálható a „demokratikus szellemiség” az afrikai szubregiókban és válságövezetekben.

A szerző Líbia esetében is hiteles forrásanyagot tárt fel, kibontva a válság belső és nemzetközi vonásait, összefüggéseit (191–219. o.). Az EU négy nappal később, 2011. február 21-én reagált először a kirobbanó líbiai válságra, a NATO-val együtt követelve az erőszak beszüntetését. Az EUFOR Libya missziót az *Európa Tanács* csak április 1-jei határozatával indította el korlátozott idejű mandátummal, azonban a missziós folyamat elakadt. A szerző rávilágít a líbiai művelet „virtualizálódására” (201.o.), egyebek közt a francia, német, spanyol diplomáciai tevékenységben tapasztalható diszfunkciós jelenségekre, valamint bizonyos fokú ellenérdekeltségekre az államok között. Az Unió missziója annak ellenére, hogy kereste a reakálás kiszélesítésének különféle módzatait (pl. Az Arab Liga bevonásával), eredménytelen maradt.

A kötet utolsó fejezete *Hettyey András* angol nyelvű tanulmányát tartalmazza, melyben az EU kelet-afrikai, szorosabban a szomáliai missziós tevékenységét tekin-

**La géopolitique des premières missions
de l'Union européenne en Afrique**

András István Túrke – Paris: L'Harmattan, 2013

tette át (219–244. o.). A tanulmány hiteles összefoglalást ad a térség országai közötti konfliktualitásról, külön kiemelve a menekültek kérdéskörét.

A szerző figyelemre méltó korrektséggel foglalja össze kötetének tanulságait (244–248. o.), kiemelve az EU erőfeszítéseit Afrika stabilizálása tekintetében, de megállapítja azt is, hogy „Mindig nehéz közös európai igazi külpolitikáról beszélni” (248. o.). Ismételten felveti azokat a még nyitott kérdéseket, amelyekre a nemzetközi társadalom egészének válaszokat kell adnia. Eszerint eldöntendő, hogy uni- vagy multipoláris nemzetközi szcenárió kapjon-e elsőbbséget, továbbá, hogy az EU-nak hol a helye és mi a szerepe a nemzetközi közösség ezirányú gyakorlatában? További kérdésfelvetései már közvetlenül arra figyelmeztetnek, hogy az EU hatékony geopolitikájához nem állnak rendelkezésre elégséges és hiteles ismeretek (pl. a regionális hatalmakról, az együttműködésben elkötelezett stratégiai szövetségekről; az afrikai és uniós tagállamok érdekeiről, illetve érdekellentéteiről; az alkalmazott módszerekről). Munkája által meggyőző láttelepet kapunk az „európaiak” intézményi fejlődéséről, s ekként az EU Afrika-politikája módosulásai révén is releváns ismereteket közöl. A kötet komoly segítséget jelent a politikai afrikansztika művelőinek mind a kutatás, mind az oktatás területén, mindenekelőtt azért, hogy a posztkoloniális korszakban keletkező kihívásokra adott válaszok tüzetesebb leírására és kritikai felülvizsgálatára nyújt kimerítő ismereteket.